בס"ד

רב שלום רוזנר

העקידה

① אבות ה:ג

[ד] עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְנַסָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעָמַד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כַּמָּה חִבָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

② שו"ע תקצ"א: ב

ז ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא
ז המפורסמת והמדקדק לומר לזרע (ד) [ה] יעקב תזכור (יב) משנה מטבע שטבעו חכמים בברכות דאינו אלא טועה:

③ שו"ת מהרי"ט ב:ן

וני"ל הטעם לפי שיצחק אפשר לו ליעקד עד שלא יראה לו חרב שעל צוארו ואז א"א לו לעכב, אבל אברהם היה צריך לכבוש רחמיו מתחלה ועד סוף לעשות בשמחה ובזריזות מצות קונו. ולהכי אמרי' ועקידת יצחק כלומר שהוא עקד את יצחק בנו יחידו כאלו הוא אינו צריך לכלום, זה תזכור לזרעו, שאף הקב"ה יכבוש רחמיו את כעסו כשם שאברהם כבש רחמיו לעשות רצון קונו בלבב שלם.

④ מחצית השקל שם דשם נצר מקומו

ועפי' בספר נזר ה
ז הטעם שע"ב דא' מהנסיונות היה כשהלך אברהם נפשו מגבר לעשות ה'. וקיבל על עצמו והפילו לכבשן ה אש אלי רשפיו יפי' היה ... מ"מ נסיון העקידה יותר גדול. דצער השרפה אינו אלא לפי שעה אך אחם. משא"כ לשחוט בנו יחידו שהיה הולך לו וזימן לו אחר מאה שנה. הוא צער מתמיד כל ימי חיי אברהם כשהוא עם המשמר ולהגיע לו עד מאה שנים. ול"כ אע"פ היה בעקידה מלבד נ"כ זכות אברהם גדול מזכות יצחק. דגבי יצחק אינו אלא צער שעה ובאברהם היה צער מתמיד לכן אנו מזכירים זכות אב העקר שהוא זכות היותר גדול. ולפ"ז מה שאנו מסיימים אותה ברכה ועקדת יצחק היום לזרעו תזכור לדלעיל. ונ"ל מקדם יצחק שעקדו אברהם כנ"ל דהוי' זכות היותר גדול ע"כ אנו מזכירים מעשה אברהם ועליו קאי היום לזרעו תזכור.

וישב אברהם אל נעריו

⑤ שמן הטוב ח"ב עמ' פ

והתמיה עולה מאלי' ויצחק היכן הוא ותרצו במדרש דשלחו לבית מדרשו של שם ללמוד ממנו תורה, והדברים מרפסין איגרא מי שכבר עלה על המזבח ונעשה עולה תמימה ומוכן להישחט לרצון השם עדין צריך לילך לחדרו של שם ללמוד. ונראה דיתכן שישנו כח באדם למסור נפשו על קדה"ש אבל צריכים ללמוד איך לחיות בקדוש השם והיינו דישנו נסיונות כל יום ויום וזהו קשה ממס"נ חד פעמית דזהו תמידית כל רגע ורגע וזהו דלחיות לקדה"ש קשה וצריך תורה מיוחדת מלמות על קד"ה חוהו פשוטו מה שדרשו וחי בהם ולא שימות בהם.

⑥ שו"ת חת"ם סופר או"ח

דף ס' ע"ב ישה כ' אברהם שמע מפי ה' ויצחק האמין לאברהם אביו והי' מוחזק וכגיל הכי לומר תמו"ה אמרי' ועקדת יצחק לזרעו תזכור ולא אמרי' עקידה שעקד אברהם, כמו שאמר בתחלת הברכה שם:

אך אאע"ה האמין תורה שבכתב היום ... שמע מהקב"ה שלא אבל יצחק מסר נפשו על דבות ויש לחלוק ולהסביר הנסיון הגדול הלז הנה אאע"ה וגם יצחק בנו חכמים גדולים הי' ויצחק לא ידע מאברהם אלא מעצמו השכיל כל מה שהשכיל אברהם מעצמו וכן יעקב והיינו דפירש"י הכרתי את בריתי יעקב כל אחד כדאי לעצמו ולא צריך לאביו והנה האבות שלשה השכילו ענין וסוד הקרבנות שהיו ענין וחבורים והקריבו קרבנות וידעו עד היכן הדבר מגיע והם שאמר להשכיל בו כי אע"פי שכתב הרמב"ם במורה טעמי' להקרבנות לב ההדיוטים מ"מ בפרק אלו מציאות כ' שהוא חק וסוד שלא נגלה לנו ומ"מ האבות שכבר הבינו ידעו וכמ"ש רמב"ן פ' ויקרא והם ידעו והשכילו שא"א בשום אופן בעולם כלל וכלל שיעלה ה"ת בקרבן האדם שאלו לא הי' השכילו כן כבר הי' אברהם מקריב ומעלה בנו או אפילו יצחק אלא שזה א"א בשום אופן בעולם:

והנה כשאמר לו הקב"ה קח נא את בנך את יחידך והעלהו לי לעולה ע"כ יאמר שטעה בהשכלתו ומכיון שטעה אפשר כי הכל קס במה שהתקוטט עם אנשי חרן של האומות ולא יעלה על הדעת שי' אמר הקב"ה רק העלהו ולא להקריבו אין דרכו של הקב"ה חלילה לדבר בלשון שיטעה בו הנביא ואברהם הבין שלשון העלהו לעולה הוא לעולה ממש שהוא כליל לה' ומ"מ בשום לבבו לא הרהר כלל אע"פ שאין להקים הסוד שהבין מן הקרבנו' ואין זה תמיה על אברהם ששמע מן הקב"ה עצמו אבל התמיה על יצחק שקיבל מאברהם מה שהוא כנגד השכלתו וא"א לשמוע כלל מ"מ לא הרהר גם אחרי דברי חכמי' התורה ושבע לאחרו והאמת בזה שבודאי הי' יצחק עולה כולו כליל כי בן אדם הנותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום ליפוי שימלט נפשו ע"ד אל ה' נפשי אשא הרי נפשו שלו כליל לה' ית' ולא דמי לקרבן בהמה שלא הפשט וניתוח וכליל לאישים ולא תעלה נפש הבהמה לריח ניחוח לה' לא כן נפש האדם בחיים איזהו כדבק בה"ה ע"י מחשבתו ובהכנעה הי' מסירת נפש ממש וא"כ היינו והעלהו לי לעולה ואחרי העלותו והי' עת שאע"פי שזה דבר תמוה לכל מבין ומשכיל מ"מ העלים הקב"ה מהם זו מאברהם ויצחק אע"פי שהי' חכמים גדולים מ"מ כתיב יצחק ליצר תוספ' כי לולא שהעלים מהם סברא זו לא הי' מסירת נפש שלימה ידע שלא ימות ע"כ לא הבינו תוכן הדבר עד אחר מעשה:

(7) רשב"ם
(בראשית כב:א)

כב (א) ויהי אחר הדברים האלה. כל מקום שנא' אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה שלמעלה. אחר הדברים האלה (לעיל טו א), שהרג אברהם את המלכים אמר לו הק', אל תירא אברם מן האומות. ויהי אחר הדברים האלה (להלן פסוק כ), שנולד יצחק, ויוגד לאברהם לאמר עוד ובתואל ילד את רבקה. וכן אחר הדברים האלה (אסתר ג א), שהגיד מרדכי על בגתן ותרש, גדל המלך אחשורוש את המן, שרצה להרוג את מרדכי והועיל לו מה שהציל את המלך ונתלה המן. אף כאן אחר הדברים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולנינו ולנכדו של אברהם ונתן לו שבע כבשות הצאן וחרה אפו של הק' על זאת שהרי ארץ פלשתים[34] בכלל גבול ישראל והק' ציוה עליהם לא תחיה כל נשמה (דברים כ טז) וגם ביהושע[35] מטילין על ערי חמשת סרני פלשתים גורל, לכן והאלהים נסה את אברהם קינתרו וציערו כדכת' הנסה דבר אליך תלאה (איוב ד ב). על נסותם את ה' (שמות יז ז). מסה ומריבה (שם) בחנני ה' ונסני (תהלים כו ב). כלומר נתגאיתה בבן שנתתיך לכרות ברית ביניכם ובין בניהם, ועתה לך והעלהו לעולה ויראה מה הועילה כריתות ברית שלך

(8) שמן הטוב
ח"ב
עמ' עט

ערש"י שהביא מגמרא (סנהדרין פט) אחר דבריו של שטן ועיין ברשב"ם שפירש לפי פשוטו של מקרא דקאֵי על הנאמר לפני זה בכריתת ברית של אברהם עם אבימלך. דמעולם קשה לי למה קבעו רבותנו קריאה דר"ה יום ראשון וה' פקד את שרה עד ולא עד בכלל מעשה העקידה ולמה לא נקרא העקידה גם ביום ראשון כיון דעיקר בקשת רחמים ביום דין תלוי בו ובשופר של איל. ונראה דאפשר דכיוונו דבא ללמד דאף דמדת החסד גדלה עד מאד היא צריכה גבולין ויתכן דתצא למקום שאין הגון לה חקוקה למיזוג של חסד עם גבורה (דין) ולכן ביום ראשון הקריאה על מדת החסד של אברהם שנתפשט יותר מדאי עד כדי כריתת ברית עם אבימלך ע"כ באה נסיון העקידה למזג החסד עם מדת הדין אף שצריך החסד לגבור עלי' כעין ויעקד אברהם את יצחק בנו כמובן וזהו פשוטו של ויהי אחר הדברים האלה ואולי זהו מה שהקדימו לתקיעת הריעו לאלקי יעקב דייקא מזוג אברהם ויצחק.

(9) רמב"ן
שם

כב (א) והאלהים נסה את אברהם. ענין הנסיון[3] הוא לדעתי[4] בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו. אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה יקרא נסיון מצד המנוסה. אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל[5]. להיות לו

שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע[6] כי השם צדיק יבחן, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה[7].

(10) ר' בחיי שם

.. זו היא פרשת העקידה אשר ישראל בטוחים להיות זכות העקידה מגין עליהם בכל דור ודור. ואין הנסיון חס ושלום אצל ה' יתברך אלא אצל הבריות, להודיע גודל מעלת הצדיק או הנביא.

• • •

ודע כי נסיון העקידה היה לפרסם בעמים • גודל חיוב היראה והאהבה בש"י,

בס"ד

סוד העקידה

עניין זה פותח לנו פתח להבנת חידת הניסיון של עקידת יצחק. "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נִסה את אברהם" (בראשית כב, א). רבש"ע לא נזקק לניסיון העקידה כדי לדעת את מסירות נפשו, אמונתו ואהבתו של אברהם אבינו את הבורא — כל אלה גלויות וידועות לפניו מראש. אלא ביקש הקב"ה שאברהם מעלמא דאיתגליא יתפוס ויוציא לאור את עומק עומקו של אברהם דאיתכסיא ועל ידי כך תיגלה ותיראה לבאי העולם עוצמת דביקותו בבורא העולם. אבל הדבר הזה היה מכוסה מעיני אברהם אבינו עד ניסיון העקידה עצמו.

רק על הר המוריה הכיר אברהם את עצמו וראה עצמו באור חדש; שם על ההר הוא גילה לפתע את גודל מסירותו ונאמנותו לבורא העולם. רק בעומדו על הר המוריה הבין אברהם, כי בלי יצחק הקיום אפשרי בעוד שאין הוא יכול לחיות אפילו רגע אחד בלי בורא העולם — "כי עזה כמות אהבה, קשה כשאול קנאה" (שיר השירים ח, ו).

פעמים הרבה ניסה אותי הקב"ה כדי לחשוף מתוכי את "עלמא דאיתכסיא" שלי. סבלתי הרבה יסורים והייתי שואל את עצמי: על שום מה תובע רבש"ע ממני שאתייסר כל כך הרבה? לבסוף מצאתי את פשר הדבר: כדי שאכיר את עצמי טוב יותר וכדי שאדע עד כמה קשור אנוכי ללימוד התורה.

על שום מה רצה רבש"ע כי אברהם יֵדע אל נכון מי הוא, מה מסתתר בעומקו של "עלמא דאיתכסיא" שלו; על שום מה מביא רבש"ע את האדם לידי ניסיון? כדי שהאדם יכיר ויבין עצמו טוב יותר.

וזה כל ענין התשובה — הכרה עצמית וידיעה עצמית, הנחוצות לאדם בשעה שהוא רוצה להנחיל לבניו אחריו את ערכי אמונתו היקרים לו כאישון עינו ושבלעדיהם אין חייו חיים.

כדי שיוכל האדם לנטוע בלב בניו ונכדיו את הערכים המקודשים לו, צריך שיהא בעל הכרה עצמית; כדי לשכנע את יוצאי חלציו עד כמה חשובה ויקרה היהדות — צריך שהוא והם יכירו עצמם היטב. רק לאחר העקידה יכול היה אברהם לקיים את ה"למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו" (בראשית יח, יט) רק בשעת העקידה ולאחריה מספרת לנו התורה על אברהם ויצחק: "וילכו יחדיו" — לפני־כן חסרה היתה עדיין האחדות המושלמת בין אב ובן. רק על הר המוריה נתגלתה אהבתם הרבה לבורא העולם, ולפתע ראה יצחק את אביו באורו המופלא; שם גובש ה"יחדיו". ניסיון העקידה לא היה דרוש חס ושלום לרבש"ע — הוא היה דרוש לאברהם וליצחק.

(11)

גרי"ד סאלאווייציק

ימי זכרון

עמ' 224 - 225

(12)

רד"ק בראשית שם

כב (א) ויהי אחר הדברים האלה; אחר מה שקרה לאברהם עם אבימלך וארכו לו שם הימים ובא לו לבאר שבע לגור שם, היה הדבר הזה שנסה אלהים את אברהם בדבר בנו יחידו. וענין הנסיון קשה מאד לספרו על האל, כי הוא חוקר לב ומבין כליות וידע כי אברהם יעשה מצותו. ואם להודיע לבני העולם, הנה לא היה שם בעת העקדה אלא אברהם ובנו יצחק כי אפילו נעריו שהלכו עמו לא ידעו בזה דבר ומי הודיע דבר זה לעולם, ואפילו היה הוא מספר מי היה מאמין לו, והאמת כי הנסיון הזה כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לאל ולא נעשה לאותם הדורות אלא לדורות הבאים המאמינים בתורה שכתב משה רבינו ע"ה מפי האל ובספוריה שיראו עד היכן הגיעה אהבת אברהם לאל וילמדו ממנו לאהבה את ה' בכל לבבם ובכל נפשם. כי אברהם היה אוהב את יצחק יותר מנפשו כי הוא היה זקן, ואם ימות הוא ימות בטבעו בשיבה טובה זקן ושבע, אבל בנו היה נער ועדיין לא היה לו אשה ובנים ולא נהנה מן העולם, ואם ימות הוא יהיה הדבר ההוא קשה לאברהם מאד, כי יותר מאהבת נפשו אהבו, ועוד, שהיה לו בן זקונים, וכשאמר לו האל שיעלהו שם לו לעולה, היתה כל האהבה והחיבה כאין בעיניו ולא שאל ולא נסה הלא אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע (לעיל כא יב). ולא התפלל לו עליו אלא כיון שאמר לו עשה כך, מיד השכים ומהר לעשות רצון האל ולא חשב שום אהבה כנגד אהבתו. ובאמת קודם שנכתבה התורה וסיפוריה היה הדבר הגדול הזה מסור לזרע אברהם יצחק ויעקב כי יצחק מסר ליעקב ויעקב לבניו, ואחר שנכתבה התורה לבני יעקב נתפרסם הדבר בעולם, יש מאמינים ויש אין מאמינים, והיום כמה שנים מיום שבטלה עבודת הצלמים והאלילים, מאמינים[44] רוב העולם בתורת משה רבינו ובספוריה אלא שחולקים עלינו על המצוות שאומרים כי דרך משל נאמרו, ובהאמין רוב בני העולם הספור הגדול הזה, הוא עדות גדולה על אברהם אבינו שהיה אוהב האל אהבה שלמה יתירה[45], וראוי לאדם ללמוד ממנו דרך אהבתו.

אולם יש בחינה עליונה מזו, והיא מסירות הנפש הרוחנית. כי הרי הכיר אברהם שבקיימו צווי זה יבטל ויסתור במו ידיו את כל מה שפעל בשטח הרוחני בחייו. הוא גייר גרים והראה להם לשמור דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט, לימד מדת החסד, ולחם נגד עבודת האלילים שדרשה הקרבת בני אדם, ועכשיו הוא בעצמו נצטווה כביכול במעשה מעין זה, — הלא בזה הוא סותר את הבנין הנפלא אשר בנה במשך קל״ו שנות פעולתו! אך הוא בתמימותו הגדולה לא שם לבו לזאת, כי רק חפץ אחד היה לו — לקיים רצון הבורא ית׳, וכיון שנתגלה לו בלי שום ספק שכך הוא רצונו ית׳ לא התחשב כלל בדברים אחרים.

(13) מכתב מאליהו ח״ב

(יב) אל תשלח. לשחוט. אמר לו[31]: אם כן לחנם באתי לכאן. אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם. אמר לו: אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום. [כי עתה ידעתי, אמר רבי אבא[32] א״ל אברהם: אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי: כי ביצחק יקרא לך זרע (לעיל כא יב), וחזרת ואמרת: קח נא את בנך (שם כב ב), עכשיו אתה אומר לי: אל תשלח ידך אל הנער ··

(14) רש״י כב:יב

אבל פעולה זו לא היתה כשאר הפעולות, והנסיון הזה לא היה כשאר הנסיונות. אין הטבע יכול לסובלו, ואין הכח המדמה יכול לחשבו: שיהיה אדם עקר וזקן בן מאה שנה, ולו עושר ונכסים וכבוד, והיה מתאוה לבן בתכלית התאוה, והיה לו בן אחר היאוש, היה ראוי לחשב תוקף האהבה החזקה לבן ההוא, ותכפל האהבה יותר ויותר לסוף שנה ממה שהיה בן שמונה ימים, ותכפל לחמש ועשר שנים יותר ממה שהיה בהיותו בן שנה שכבר הוא מגדל ומבחין בין טוב לרע, ותכפל האהבה בהיותו קרוב לארבעים שנה, הוא הוא הזמן ששכלו של אדם עומד על השלמות*, וזהו יצחק שהיה בן ל״ז** שנה בזמן העקדה, ותכפל יותר ויותר כשיצוה לשחוט הבן הזה הוא בעצמו בידיו, והאהבה הזאת אין דבר בעולם ראוי לעברה, ואברהם מתוך שהיה שלם באמונה עם היות הפלגת אהבתו אל יצחק הכיר כי ראוי שתתגבר אהבת ה׳ יתברך על אהבת יצחק, ולחזק כח הפלגת האהבה החזקה הזאת שהיתה לו לאברהם בשם יתברך היתה נקלה בעיניו אהבת יצחק

(15) ר׳ בחיי בראשית כב:ב

ובפסיקתא רבתי איתא: ״אמר לו: רבש״ע, גלוי היה לפניך שהיה לי מה להשיבך כשאמרת לי להקריב את יצחק, אילו השבתי אותך לא היה לך מה להשיבני... ולא השבתי אותך אלא עשיתי עצמי כאלם וכחרש — ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא אפתח פי; כשיהיו בניו של יצחק נדונים... לא תשמע למקטרגים כו׳״. הרי שגילה אברהם אבינו ע״ה שעיקר נקודת הנסיון אצלו היתה שלא יתבע מהשי״ת את ישוב הסתירה הבהורה הנ״ל, אף שבזה היה מסיר מעצמו את ההסתר והחילול שאפפוהו מאי־יכלתו להבין דרכי הנהגתו ית׳.

(16) מכתב מאליהו שם

רואים אנו בזה נפלאות בטהרת לבם של האבות. אברהם אע״ה הראה בזה התבטלות גמורה כלפי רצונו יתברך; הוא חשש שאם יבקש מהשי״ת לברר לו את הענין, שמא יתערב בבקשתו שמץ דק של התנגדות לרצונו ית׳, בחינה דקה מאהבתו העמוקה ליצחק בנו יקירו, ועל כן לא העז לגשת אליו ית׳ בכל שאלה שהיא, אף לא במלה אחת, וקבל את הצווי על כל הקושיות והתמיהות שהיו כרוכות בו. ועל זה נאמר ״עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך וכו׳״. פירוש: שלא שלטה בו בחינת ״חשכת את בנך״ אפילו בבחינה דקה מן הדקה. וזהו האות הברור ביותר על גדלותו הענקית בעבודת ה׳.

ובעמדו בנסיון התפלל אברהם אבינו שישאר הכח הזה של ההתבטלות בישראל בכל הדורות, ושימנע מהם הקטגורים, ולזה קרא שם המקום ״ה׳ יראה״, על שם העתיד. ובזכותו זכו ישראל בפנימיותם לנקודה זו של התבטלות; וכן זכו שיענה ה׳ לתפלותיהם וימחול לעוונותיהם, כאמרם ז״ל במדרש אגדה (תורה שלמה קס״ח): ״מחר שיבואו בניו של יצחק להתפלל לפניך תמחול להם על עוונותיהם״. ונקודה פנימית זו שבה זוכים לקבלת התפלות ולמחילת העוונות היא נקודת הכרת האמת — נקודת ההתבטלות מול רצונו ית׳ אף

נס״ג

ויחבש את חמורו

רו

שמן הטוב שם עמ׳ זד

ברש״י נזדרז למצוה ויחבש הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו שאהבה מקלקלת השורה ואותו הדבר נאמר בבלעם (במדבר כב: כא) ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו ופרש״י מכאן שהשנאה מקלקלת השורה אמר הקב״ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם וכו׳ וצ״ב מהו הכבר קדמך. והנראה דרצו ללמדנו דבחיצוניות אין ניכר ההבדל בין אהבה ושנאה דשניהם מולידים אותו הזריזות המקלקלת את השורה אף דבעצם החילוק ביניהם הוא בין חשך לאור דקדימת בלעם מתוך שנאה ממארת ומוליד זריזות לעשות מה שהוא חושק בחפץ לב משא״כ אברהם מזדרז לעשות מעשה היפך עצמיותו והיפך כל מה שמסר כל חייו עליו אלא כיון שבוער בו אהבה לקיים ציווי השם הוא מזדרז לעשות ציודיו אף בדבר שלא נעים לו וזהו מה שאמרו כבר קדמך דזריזותו עולה פי כמה על זריזותך.

18

רן בראשית כב:ב

[ב] **ויאמר קח נא את בנך את יחידך את יצחק.** אלה המלות מורות שלא היה זה על צד הצואה, וכבר אז״ל בסנהדרין[273] אין נא אלא לשון בקשה, כי לא היה ראוי שיצונו בזה, כי כבר הבטיחו כי ביצחק יקרא לך זרע, אבל כמעט באו המלות כמשים השם בפיו ופותח לו פתח שישיב שאין זה ראוי, כי אמר אליו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ואלה המלות מורות על שהיה בזה מן הקושי הנפלא[274], ומי שירצה להביא איזה איש שיעשה דבר מה אין ראוי לדבר אתו ככה. אבל כל זה היה כונה מהשי״ת שיגלה עוצם אהבת אברהם אליו, למה שהיה יודע שעם היות שלא יצונו בזה, אבל ידבר אתו במלות מניאות אותו, עם כל זה יסכים מצד תשוקתו אליו להשלים חפצו, והוא כאומר אינני מצוך בזה, כי לא אוכל מצד שכבר הבטחתיך ביצחק, אבל אחלה פניך שלא תרצה שתקויים הבטחתי אליך בו ושתקח את הבן היחיד האהוב יצחק ושתעלהו עולה לפני. ולמה שבא הענין על זה הצד היה שכר אברהם נפלא על זה המעשה הנכבד,

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער

19

שמן הטוב שם עמ׳ עח

וזהו נסיון נוסף ואולי קשה מהראשון דלאחר כל המעשים שעשה אברהם ושמע מפי הקב״ה בעצמו שיעלהו לעולה שכפי הבנתו כעת הוא כולל שחטהו וכאן נאמר לו אל תשלח ידך בשעה שהסכין כבר בידו אלא דהכח לעצור אם זה רצון השם הוא זקוק לגבורת ארי ורק אלו שהכינו לעצמם בהתלהבות לעשות מה שהוא ולאחר כל ההכנות נשתנה קצת המצב עד שההלכה קובעת כעת לעצור יודעים איזה כוחות נצרכים לזה אבל אברהם ירא השם ואם בא הציווי אל תשלח הפרישה אצלו מצוה כתקיום. וכשם שקיבל שכר על הדרישה כך קיבל שכר על הפרישה ואולי עוד יותר, ואולי זהו יען אשר עשית את הדבר הזה נוסף לולא חשכת את בנך וכו׳.

כב ס׳ אמונה ובטחון מיוחס לרמב״ן

ואל תחשוב כי מעלתו של אברהם אבינו היתה גדולה כל כך לפני המקום מצד שקיים כל התורה, שאם בשביל כך היתה, נמצאת אומר גדול מי שאינו מצווה ועושה ממי שמצווה ועושה. שהרי אי אפשר שלא היה בישראל מי שקיים כל התורה באחד מכל הדורות, שכבר היו בהן שמתו בעטיו של נחש. אבל חיבתו היתה לפני המקום לפי שעמד בעשרה נסיונות. וכן אמרו בפירוש: בעשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם וכו׳[12].

21 ס׳ נתיבות שלום פר׳ וירא

וי״ל הענין ע״פ מש״כ המאור עינים בפ
'ארא, שכמו שאברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונ
כך כל יהודי עובר בימי חייו עשרה נסיונות
ערכו. והיינו כי כל יהודי נושא שליחות עלי
שלמענה ירד לעולם למלא שליחות זו,
הנסיונות שעובר ממלא הוא שליחותו בעוה״ז.

ס"ג.

הוספה לשיעור

העקידה

רב שלום רוזנר

① אבות ה:ג

[ד] עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְנַסָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעָמַד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כַּמָּה חִבָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

② ט"ז תקצ"א:ב

ז ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא.

ז המפורסמת והמדקדק לומר לזרע (ד) [ה] יעקב תזכור (יב) משנה מטבע שטבעו חכמים בברכות דאינו אלא טועה:

③ שו"ת מהרי"ט ב:ו

וג"ל הטעם לפי שיצחק אפשר לו ליעקד עד שלא יראה לו חרב שעל צוארו ואז א"א לו לעכב, אבל אברהם היה צריך לכבוש רחמיו מתחלה ועד סוף לעשות בשמחה ובזריזות מצות קונו. ולהכי אמרי' ועקידת יצחק כלומר שהוא עקד את יצחק בנו יחידו כאלו הוא אינו צריך לכלום, זה תזכור לזרעו, שאף הקב"ה יכבשו רחמיו את כעסו כשם שאברהם כבש רחמיו לעשות רצון קונו בלבב שלם.

④ מחצית השקל שם
דשם נזר מקודש

ועי' בספר נר הקדש.

הטעם דס"ל דפי' מהנוסחא היה דהלך אברהם נפשו מגבר לאהבת ה'. וקיבל על עצמו והפילו לכבשן האש. אלו דהפי' יצחק היה [illegible] מ"מ נפרין הפוקדם יותר גדול. דלאחר השרפה אינו אלא לפי שעה עד נחת אותם. מהס"ל לשאם כח יש"ח להכות לו ודיחן לו אסר מלה אחת. כוה לאחר מעמיד כל ימי חיי אברהם אחר השרוף גם השמעד ולהוג לו עד עולם פ"ם. ול"כ הס"פ היה הנסקרי אלמו ג"כ זכות אברהם יותר גדול מזכות יצחק. דגבי יצחק אינו אלא לאחר שעה ובאברהם היה לאחר מעמיד לכן אנו מזכירים זכות אברהם שעקר שהוא זכות היותר גדול. ולפ"ז מה שאנו מסיימים אותה ברכה ועקדת יצחק היום לזרעו תזכור קאי אדלעיל. ור"ל עקידת יצחק שעקדו אברהם כנ"ל דהוי' זכות היותר גדול א"כ אנו מזכירים מעשה אברהם ועלין קאי היום לזרעו תזכור.

וישב אברהם אל נעריו

⑤ שמן הטוב ח"ב עמ' פ

והתמיה עולה מאלי' ויצחק היכן הוא ותרצו במדרש דשלחו לבית מדרשו של שם ללמוד ממנו תורה, והדברים מרפסין איגרא מי שכבר עלה על המזבח ונעשה עולה תמימה ומוכן להישחט לרצון השם עדין צריך לילך לחדרו של שם ללמוד. ונראה דיתכן שישנו כח באדם למסור נפשו על קדה"ש אבל צריכים ללמוד איך לחיות בקדוש השם והיינו דישנו נסיונות כל יום ויום וזהו קשה ממס"נ חד פעמית דזהו תמידית כל רגע ורגע וזהו דלחיות לקדה"ש קשה וצריך תורה מיוחדת מלמות על קד"ה וזהו פשוטו מה שדרשו וחי בהם ולא שימות בהם.

⑥ שו"ת חת"ם
סו' או"ח

דף ס' ע"ב יפה כ' אבהם שמע מפי ה' ויצחק האמין לאברהם שאיל והי' מוחזק וכנ"ל אכי לומר משו"ה אמרי' ועקדת יצחק לזרעו תזכור ולא אמרי' עקידה שעקד אברהם, כמו שאמר בתחלת הברכה שם:

אך לפע"ה האומן תורה שבכתב הייס ואת שמע והקב"ה מצוה אבל יצחק שמסר נפשו על דברת אביו לפלליך ולהפציר הכסיף הגדול הלז הנה לפע"ה גם יצחק ובנו חכמים גדולים הי' ויצחק לא ידע מאברהם אלא מעצמו השכיל כל מה שהשכיל אברהם מעצמו וכן יעקב והיינו דמיירי' חכרתי את בריתי יעקב כל אחד כדאי לעצמו ולא צריך לאביו והנה האלופים הללו השכילו ענין וסוד הקרבנות שהי' ענין [illegible] והקריבו קרבנות וידעו עד היכן הדבר מגיע ומה שאפשר להשכיל בו כי אע"פי שכתב הרמב"ם במורה טעמי' להקרבנות לב הסדיוטים מ"מ בסוף הל' מעילה כ' שהוא חק וסוד שלא נגלה לנו ומ"מ האבו' [illegible] ידעו וכמ"ש רמב"ן פ' ויקרא והם ידעו והשכילו שא"א בשום אופן בעולם בלא וכלל שיהא הי"ת בקרבן האדם שאלו לא הי' השכילו כן כבר הי' אברהם מקריב שמשלל בנו אף אפילו יצחק אלא שזה א"א בשום אופן בעולם:

והנה כשאמר לו הקב"ה קח נא את בנך את יחידך והעלהו לי לעולה ע"כ יאמר שטעה בהשכלתו ומכיון שטעה אפשר כי הכל טעה במה שהתקשה עם אנשי דורו של האומות ולא יעלה על הדעת שי אמר הקב"ה רק המלאך ולא להקריבו אין דרכו של הקב"ה חלילה לד בלשון שיטעה בו הנביא ואברהם הבין בלשון והעלהו לעולה הוא לג עולה ממש שהוא כליל לה' ומ"מ בתום לבבו לא הרהר כלל אע"פ שי תוך להיקש הספל שהבין מן הקרבנו' ואין מן התימה על אברהם שבו מן הקב"ה עצמו אבל מהתימה על יצחק שקיבל מאברהם מה שהוא כ השכלתו ואפ"ה לשמוע בקול מ"מ לא הרהר גם אחרי דברי חכמי' ושי ושמע לאביו והאמת בזה שבודאי הי' יצחק עולה כולו כליל כי בן א והכותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום ליפוי שימלם נפשו ע"ד א ה' כמשי אשה הרי נפשו כולו כליל לה' ית' ולא דמי לקרבן בהמה של הפשט וניתוח וכליל לאישים ואז תעלה נפש הבהמה לריח ניחוח ל לא כן נפש האדם בחיים חיותו בדבק בהי"ת ע"י מחשבתו ובהכלי' ש מסירת נפש ממש וא"כ הינו והעלהו לי לעולה וסרי המלאך וחי' ע אע"פי שזה דבר פשוט לכל מבין ומשכיל מ"מ העלים הקב"ה מהנ ז מאברהם ויצחק אע"פי שהי' חכמים גדולים מ"מ כתיב יצחק לים חומי' כי לולא שהעלים מהם סברא זו לא הי' מסירת נפש שלימה ידע שלא ימות ע"כ לא הביט תוכן הדבר עד אחר מעשה:

ורבים.

① ר' בחיי דרשות שם

ישאלו[97]: איזה מהם גדול כחו ומי משניהם הגדיל לעשות, אם אברהם הבא לשחוט את בנו הוא בעצמו בידיו, או יצחק המפקיר עצמו להשחט. יש שאמרו גדול כחו של אברהם יותר מיצחק, לפי שהמפקיר עצמו ליהרג נקל הוא מאד מן האב שבא לשחוט את בנו בידיו. אם לא תאמר כן למה צות הקב"ה לאברהם לשחוט את בנו בידיו, יצוהו להרוג את עצמו, או שתבא המצוה ליצחק, אלא בודאי זה ראיה כי גדול כחו של אברהם יותר מיצחק. ויש שאמר גדול כחו של יצחק, לפי שאברהם נצטוה בזה מפי השם, וזה נצטוה מפי אביו, ולכך גדול כח אמונתו של יצחק. ונראה כדעת האומר גדול כחו של אברהם, שהרי יצחק אע"פ שלא נצטוה מפי השם יתברך יודע היה באביו שהוא נביא ונתחייב לשמוע ממנו כמפי הש"י, שהרי דבר הנביא דבר השם הוא, וכתיב: והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אנכי אדרוש מעמו[98]. ומטעם זה בזאת המצוה צוה הקב"ה לאברהם ולא ליצחק, לבאר כי גדול כחו של אברהם.

② כמוצא שלל

רק [illegible]

המתבונן ישים את ליבו לכך שנסיון העקידה שנתנסה בו אברהם, הועלם מידיעתה של שרה, ואף שהיתה נביאה (בדרגה גבוהה יותר מאברהם, כמובא ברש"י על הפסוק "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"), נעלם ממנה כי בנה יחידה עומד לעלות לעולה לפני המקום, וכך מבואר ברש"י (בתחילת פרשת חיי שרה), שנסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, "לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנו ומתה", הרי שלא נודע לה כל אותו מעשה עד לאחר מכן.

מדוע הועלמה העקידה מידיעתה של שרה? ביאור נחמד אמר על כך **הגאון רבי משה ליב שחור, בעל "אבני שוהם"**:

אילו היתה שרה יודעת שעומד אברהם בפני נסיון כה גדול וקשה, בלי ספק היתה ממריצה אותו לעמוד בנסיון הזה, ונמצא היה שעמידתו של אברהם באותו נסיון, אינה רק מתוך ציות לקול ה' שאמר לו להעלות את יצחק לעולה, אלא גם מתוך שמיעתו בקולה של שרה, שהרי כבר נצטוה אברהם מפי ה': "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", ורצון הקב"ה היה, שאברהם ישמע לקול ציוויו בלבד, שציוה לו להעלות את יצחק לעולה, וכמאמר הכתוב לאחר מכן: "עקב אשר שמע אברהם **בקולי** וגו'".

עוד יש לומר, שבשביל להגדיל הנסיון נעלם הדבר משרה, שכן הוטל על אברהם לקחת את בנו יחידו שנולד לו משרה בעת זקנתם, ולהקריבו על גבי המזבח, מבלי לשאול את פיה ומבלי להזדקק להסכמתה, ואילו היתה שרה יודעת ומביעה את הסכמתה לדבר הזה, היתה מקילה על אברהם לעמוד בנסיון!

"אבני שוהם" — עמוד מד

③ רשי סוף התורה

רש"י

(יב) ולכל היד החזקה. שקבל את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול. ניסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא (שם): לעיני כל ישראל. שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר ואשברם לעיניכם (לעיל ט:יז; ספרי שם) והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אשר שברת (שמות לד:א) יישר כחך ששברת (שבת פז.):

---

④ גמ' פסחים כב:

לה מאת בשרו את הטפל לבשרו ואידך את לא דריש *כדתניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני *היה דורש כל אתים שבתורה כיון שהגיע °לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה עד שבא ר"ע ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים °ערלים לא יאכלו

⑥ אבות פרק ה

[ב] עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם.

[ג] עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום.

ר

רוח ח"ן שם

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. כאן אמר "אברהם אבינו" ולעיל אמר מנח ועד אברהם. ולא אמר "אבינו" ירצה בזה על פי מה שכתוב [משלי כ', ז'] "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם (יד), והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם (טו), שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו. וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון לך לך (טז), וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב, שלא הרהר אחר מדות